

խոհեմութիւն սեպած են Վատերայի վերայոք ցամաքաւ երթալու . և մայիս ամսոյ 23 ին կը մեկնին Ղխտտէէն դէպ ի Սեւագին . Սոյն նամակէն կ'իմացուի յայտնապէս , որ սուտ տեղեկութիւն էր ոմանց ազգային լրագրաց հաղորդած լուրը , որոնք անգղիական լրագրէ մի առնելով Վեր . Իսահակ Աբեհայիսիոսոսին ի Հապէշտան հասնելը կ'իմացնէին :

Սոյն առթիւ արժան կը համարեմք յայտնել սիրելի ազգիս՝ Մեզդիոյ արտաքին գործոց պաշտօնէին առ տեղւոյս հիւպատոսարանը գրած նամակաւ յայտնած իւր շնորհակալութիւնը , յորում կ'ըսէ .

« Յայտնեցէք Պատրիարքին այն վրեժմ գազախարը՝ զոր Քրիտոնական Սեփականութեան կառավարութիւնը ունեցաւ . Իսարծրապատուութեանցապաղ ի գործ դրած բարեկամական եղանակին վերայ՝ ի մասին կարգադրութեան յազատութիւն անգղացի բանտարկելոց ի Հապէշտան » :

(Exprimez au Patriarche la haute idée, que le Gouvernement de sa Majesté Britannique, a de la prompte et amicale manière d'agir, que son Eminence a déployée dans les arrangements pris pour procurer la liberté des prisonniers Anglais en Abyssinie.)

Այս խօսքով կ'ուզէ ակնարկել Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարքին՝ բաց ի նամակներէն իւր Փոխանորդը անձամբ ուղարկելուն ի Հապէշտան :

Սոյն նախապատեման նպատակին յաջողութեանը համար կը պարտաւորի սուրբ Աթոռոյս միաբանութիւնը , և թերեւս անոր հետ ի միասին բոլոր ազգն Հայոց , կրկնապատկել իրենց աղօթքն ու աղաչանքը առ բարձրեան Աստուած՝ այցելուն հոգւոց մարդկան , որպէս զի հաճեցի ընդունել բովանդակ աղբի մի աղբւրը , և շնորհէ աւատութիւն թէ անգղիացի հիւպա-

տոսին և թէ նոյն տէրութեան բանտերուն մէջ դանտուած ուրիշ եւրոպացի կապելոյ . ու շնորհէ միանգամայն հրեշտակի բարւոյ առաջնորդութիւն հաղցնել զնախապեման մեր ի նպատակ տեղին առանց վտանգի . ինչպէս և Վեր . Իսահակ Աբեհայիսիոսոսին և իւր ընկերքը թախանձաբար կը խնդրեն բոլոր միաբանութեան իրենց ջերմ աղօթից օժանդակութիւնը . « Այսին զի , կ'ըսէ իւր նամակին մէջ , ունիմք յետ այսորիկ ի ներքսագոյն երկիրն մտանել ընդ ճանապարհ տաժանուտ և վտանգալից » :

Օհլթուցի մահիւի Յովակիմի Բաշտիւնը :

Նախորդ ամսոյն յաւելուածին մէջ Օհլթուցի երեք իշխանաց՝ Ման . Լատայի Սրբազան Պատրիարք Հօր կողմէն խրկուող մահտեսի պարոն Յովակիմի ձեռօք կրկին իրենց մայրենի եկեղեցւոյ ծոցը դառնալին պատմելնէս յետոյ՝ խոստացած էինք այս վերջնոյս ուրիշ մէկ քաջութիւնն ալ պատմելու . քաջութիւն մի՛ որոյ մէջ կը փայլի մահտեսի պարոն Յովակիմի թէ՛ քրիստոնէական և թէ՛ ազգային զգացմանց մեծութիւնը , որոյ օրինակները խիստ քիչ անգամ տեսնուած են վերջին ժամանակներս :

Պարոն Յովակիմի բուն արհեստը վաճառականութիւն ըլլալով , այս նը պատահաւ յաճախ կ'երթելէ Օհլթուցն ի Հանդէպ , երկաթ տանելով հոն , և օժարի և ուրիշ սպորանայ հետ փոխանակելով կրկին իր երկիրը դառնալ : Այդին անգամուն , այսինքն 1866 ամին՝ ձմրան մէջ Հանդէպ դուռնուած ժամանակ հետապայ դէպքը կը պատահի հոն :

Ի էօֆ Էֆէնտի անունով մահմետականի մի որդին երկու տարիէն ի

վեր սիրահարած ըլլալով Արիւրճը օղ-
լու Աստուր անուէն սրտառաւոր Հա-
յու աղջկանը, շատ կ'աշխատի եղեր
անոր սիրար գրաւելու զանազան խոտա-
մունքներով: Անիկի, այս է Աստուր
աղջի աղջկան անուէն, 25 տարեկան
մանկամարդ. և քանի մի նորահաս զա-
ւակաց տէր, իւր հօրն ու երկանը պա-
տուոյն նախանձաւոր, ամենեւին տե-
ղիք և հաճութիւն չտալով անօրէն ա-
ռաջարկութեան մի, միշտ կը մերժե-
ղայն խոհական խօսքերով: Աէօֆ է-
ֆէնտիին սրգին իւր սիրահարութեան
առարկայ եղողին սիրտը տարապարտ
համոզանքներով շահելէ յուսահատե-
լով՝ միտքը կը դնէ առեւանգել զայն
բռնութեամբ, և կը սպասէ պատեհ
առթի մի: Աւստի անցեալ տարի 1866
յուշուար ամսոյ վերջերը երբ կ'իմա-
նայ սիրահարը Անիկին բազմիք դնա-
ցած ըլլալը, 25 — 30 կտրիճ տղարնե-
րով նորա ճամբան կը սպասէ, և դուրս
ելած ժամանակ յանկարծ վրան կը թա-
փին ու յափշտակելով կ'առնուն կը տա-
նին Ալեւհ էֆէնտուոյն տունը, իբր
տեղի ազատով և անմատոյց. վասն զի
յիշեալ էֆէնտին քաղաքին երեւելի
ներէն եւ մեծ ազդեցութեան տէր
մարդ է:

Անիկ տեսնելով զինքը բռնութե-
որս եղած, առանց կորաւնցընելու իւր
մտաց արիութիւնը, պատիւն ու ա-
նունը անարատ պահելու համար՝ զին-
քը առեւանգողին կոմսն մանաւանդ
թէ կրիցը առ երեստ հաճութիւն ցը-
ցունելով, կ'առաջարկէ որ երեք ամիս
իրեն պայմանաժամ տայ՝ օրինաւոր ա-
մուսնութեան մի զինքը պատրաստե-
լու ըստ օրինի տաճկաց: Իւր խնդիրը
կ'ընդունուի, և այս խելացի ճարտա-
րութեամբ Անիկ իւր համեստութե-
քօղը չկորսուցընէր:

Առեւանգութենէն քանի մի օր յե-

տայ իւր ծնողքը և ընտանիքները շատ
հետադուռութիւններէ ետքը կ'իմանան
նորա Ալեւհ էֆէնտիին տունը փախ-
ուած ըլլալը, և կառավարութե ղու-
ռը երթալով կը բողոքեն եղած բըռ-
նութեան դէմ, և յափշտակուած կի-
նը կը պահանջեն: Արաւարտութիւնը
բերել կուտայ զանիկայ Ալեւհ էֆէն-
տուոյն տընէն, և ժողովքի մէջ քննու-
թիւններ ըլլալով՝ կը հաշտընեն կնկան
կառավարութեան կողմէն, թէ դու-
րաւարտութիւնը ընդունելու ես, և հի-
մայ որ զբեզ կը պահանջեն՝ ինչ է քու
միտքդ: Այլ պատասխանէ կինը՝ թէ ես
Իսլամութիւնը յանձն առած չեմ. կը
բօնքով Վրիտանիայ՝ ու ազգաւ Հայ
եմ, բայց բռնութեան զոհուած. ե-
թէ ազատ ըլլամ՝ իմ կրօնքս պիտի
պաշտեմ: Ասոր վերայ կառավարու-
թիւնը սատիկ բարիանալով և սպա-
նալիքներ բնելով, և կինը Իսլամութե-
խօսք տուած ու Իսլամուհի է ըսելով
կրկին Ալեւհ էֆէնտուոյն տունը տանիլ
կուտայ: Այս օրինակ վճիռ և այս
կերպ դատաստան մի բոլորովին յուսա-
հատեցընելով Անիկի ծնողքն ու ըն-
տանիքը, վերինին ծռելով ետ կը դառ-
նան ու կը լռեն:

Սակայն Անիկի ազատութեանը
վերայ խորհողներ պակաս չէին, և այս
ազատութիւնը յէթուենցի մահտեսի
Յովակիմի ձեռք միայն կրնայ կատա-
րուիլ կ'ըսէին: Աւստի երբ առաջար-
կեցին իրեն, պարոն Յովակիմ քանի
մի դժուարութիւններ և անկարելի
ութիւններ մէջ բերաւ. որոնց մէկն
էր իր անձին և անձնական շահուն կո-
րուստեան վտանգը. վասն զի իւր ապ-
րանքները դեռ չէր ծախած, որ 50,000
զուրուշի մօտ արժողութիւն ունէին.
պէտք էր զանոնք զահել և մէկ մ'ալ
Հանդէպ չկրնալ գալը տէքն առնու-
որով՝ թէ եւ իւր անձին մահուան վը-

տանդ օլ չղատահի, իւր տաւարաւ
կան յարսբերութիւնները պիտի դադրին
քաղաքին հետ, որ իրեն մեծ կորուստ
բերէ : Հանդէսը երեւելի ազդա-
յինք կը խոտաւանան նորա շահերուն
հակել և բնաւ ստակի մի վնաս չդու-
ցնենէ, և ապրանքին գինն ալ հասու-
ցանէ : Ասոր վերայ Տիւման օղուն
համարուելով, կրօնքին և ազգին սէրը
իւր սրտին մէջ կրկին վառուելով՝ կը
նետէ զինքը փամպին մէջ :

Ալեքսէ Բենտուոյն պատկից ետքը
Ճը Մանուկի տունն բլաղով, մահաւոյ
պարսն Յովակիմ կ'երթայ նորա տու-
նը և տեղաց մի աղջկան հետ խօսա-
կցելով և նորա կրկին իւր էրկանը քով
դառնալու համար ունեցած փափաքն
խմանալէն յետոյ՝ կը խոտաւանայ իրեն
Յովակիմ, որ զինքը կարող է ազատել
բռնութիւն ձեռքէն : Բայց իրարու հա-
ւատարմութեանը վերայ համարձա-
կելով ազահով բլաղ, իրր երաշխաւո-
րութիւն Յովակիմ նորա իւր ծոցի ժա-
մացոյցը կը խրկէ և Աննիկ իւր վրէն
սակի շղթան հանելով կուտայ անոր :

Տիւման օղուն իւր պատրաստու-
թիւնը տեսած էր . քանի մի մեծկակ
բեւեռներ առնելով հետը՝ գիշերը ժա-
մը 6ին, ինչպէս որ որոշած էին, հե-
տը ուրիշ երիտասարդ մի առած, կ'եր-
թայ Ալեքսէ Բենտուոյն տանը կողմը .
դամբը կարգաւ պատին վերայ դդու-
շութիւն գամելէն յետոյ՝ դանկը բռնե-
լով կ'եղնէ վեր ու կ'իջնայ բակին մէջ,
սւրտեղ գիշերային լուսութիւնը կը տի-
բէր : Աննիկը՝ որ ի պատրաստի կը կար-
ծուէր հան, չէր երեւար : Պարսն Յո-
վակիմ պահ մի շուարած կը մտածէ,
և յետոյ զինքը սրտապնդելով՝ կ'երթայ
սեննկի մի դուռը, ուր տեղ կը կար-
ծէր որ բլայ Աննիկ, մատի հարուած
մի կուտայ . ձայն չկայ . կը կրկնէ և
պօնգ մի աւելի սաստիկ տալով՝ հա-

զարւ ձայն մի կը բուռի : Պարսն Յո-
վակիմ տանտէրը կարծելով՝ կը փախչի
սեղ մի կը պահուբալի, Աննիկ դուռս
էլնելով՝ կը յայանէ Յովակիմ զինքը
անոր և կը փութացնէ զնա ի փա-
խուստ : Աննիկի բոլոր անդամները սա-
տիկ ջերմէ բռնուածի պէս կը դողա-
յին . նոյն պատէն զինքը վար իջեցը-
նել՝ գրեթէ գերեզմանի մէջ նետել
բերէր : Տանը դուռն ալ այն օրերը
երեք տեղաց կղզանքով փակեր էին,
բայց բանալիները Աննիկ իւր քովը պա-
հած էր, առաջին բանալին դարձնե-
լուն սաստիկ կուլէ մի կը հանէ, որու
սորձագանգը կրնար տանը չորս կողմը
սարածուիլ : Յովակիմ ու Աննիկ սրը
տագող եղած վրանուն հաստ վերար-
կուն կղզանքին վերայ դնելով ու գը-
րեթէ ձայները խղդելով մի՛ կը կարու-
ղանան երեք կղզանքն ալ դարձնել, և
ահա դռները բացուեցաւ իրենց առ-
ջեւ : Այսչափ արիութիւն և աներ-
կիւղութիւն բաւական չտեսնեց իւր
եան պարսն Յովակիմ, այլ Աննիկն ու-
նեցած գոյքն ալ ուղեց աղատել . մը-
տաւ սենեակը, ու հոն պառկող մար-
դոց վերայէն անցնելով պահարանին
մէջէն երկու ծրար կ'առնու ու կ'ել-
նէ դուռս, սուսնց և ոչ մէկը խմանա-
լու, որ կարծեա թէ Սորվէտս ի շը-
նորհա քրիստոնէութեան անոնց վերայ
քաղցը ու խորին թմրութիւն մի տա-
րածելով՝ Աննիկի փախուստը կ'ապա-
հովէր : Աննիկ իւր դողդոջուն բազու-
կը Յովակիմին ուսին կ'իջեցնելով,
և ըստ կարի արագելով իրենց երկուս-
քոյլերը, անձանօթ բարեկամի մի տուն
կը տանի զինքը Յովակիմ, ու հոն կը
հանգստացնէ : Յողթութիւնը կէս
մի կը լրանայ :

Հետեւեալ օրը I Էօֆ Էֆենտուոյն
տանը մէջ իրարանցում մի կը փրթի,
և գրեթէ քաղաքը բոլոր կը յուզուի :

Կառավարութեան կազմէն հետադառու-
թեան կ'ենեն, հոն Խորամութեան
ընթաց աշակերտներէն մէկը կ'իմացընէ՝
թէ այս յանդգնութեան ու չափա-
զանց աներկիւղութեան գործքին հե-
ղինակ Օէլթուհի Յովակիմէն ի գատ
մէկը չկրնար ըլլալ: Եւ թէպէտ Յովակիմը
ձեռք ձգելով ու բանասար-
կելով շատ կը ստիպեն զինքը որ ճշ-
մարտութիւնը յայտնէ, բայց նա ա-
մենեւին այսպիսի կրօնասիրութեան
մանաւանդ թէ արդարութեան գոր-
ծոյ մի հեղինակ ըլլալը չյայտնելով, և
ազգային գլխաւորաց միջնորդութիւնն
ալ լսելի ըլլալով՝ բանաէն կ'ապաստի, և
քանի մի օր ետքը փետրուարի 10 ին
(1866) կ'առնու զՆնիկը հետը ու
կ'ենէ քաղաքէն դուրս: Արկորդ օրը
խնայուելով նոցա փախուսաւ, երկու
զինեալ մարդիկ ետեւնաւ կը խրկուին՝
որ զՅովակիմն սղաննեն և Վատեր ա-
ղայի խեղճ աղջիկը ետ դարձնեն:

Օէլթուհի նոր գիւցաղունը ար-
դէն Պաղարձըք հասած էր՝ (որ հան-
դէպէն 13 ժամ հեռի է,) երբ տեսաւ
իւր ետեւն ինկնող երկու զինեալ մար-
դիկը, որոնց հետ բաւական կռուե-
լով՝ զերկուան ալ քիչ շատ կը վիրա-
ւորէ: և երկրորդ անգամ՝ Սարաշու-
մօտ ալ հետեւին գրեթէ մենամար-
տելով, իւր աւարը անվնաս Սարաշու-
մէջ կը մոցընէ: Հոն քանի մի օր հան-
դըտանալէն յետոյ կ'առնու կը տանի
զինքը ի Օէլթուհի, ուր կը մնան ութ
ամիս չափ. հոն կուգան նաեւ երկին
ու ազգականքը և զիրար գգուելով և
Յովակիմի ազգասիրութիւնն ու անձ,
նանուիրութիւնը գովելով կ'ուրախա-
նան: Բայց կատարեալ յաղթութիւ-
նը դեռ չէր ըլլացած. երկրորդ փորձէ
մի պէտք է որ անցնէր պարոն Յովա-
կիմի քաջագործութիւնը:

Նոյն միջոցները Հալէպու Վսեմ.

Ղեկէթ փաշայն Հանդէպ գանաւե-
լով, և տոյն անցքը պարագայիւք իմա-
նալով, լուր կը խրկէ պարոն Յովակի-
մին՝ որ իւր փախուցած կինը առնու
և աներկիւղ Հանդէպ գայ առանց մե-
կէ մի կասկածելու: Վստահելով Տիւ-
ման օղլուն Վսեմ. փաշային ազատա-
մտութեանը վերաց, կը տանի զՆնիկը
և իւր ընտանեաց դիւրի կը յանձնէ:
Քաղաքի մահմետական հասարակու-
թիւնը իմանալով՝ ամենքը մէկէն ոտք
կ'ենեն և զինքը կը սահանջեն Խորա-
մուհի մ'է ըսելով: Վսեմ. փաշայն
մօտալուտ խռովութենէ վախեալով՝
որ կրնար, ինչպէս շատ անգամ սրա-
տահած է, ազետողի հետեւութիւն-
ներ ունենալ, կինը ու պարոն Յովա-
կիմը իւր ներկայութեան կանչել կու-
տայ, ժողով կը գումարէ, և ժողովոյն
մէջ պարոն Յովակիմին շատ սպառնա-
լիքներ ընելով՝ կը հարցընէ կնկան՝ թէ
«Դու Խորամութիւնը ընդունելէն յետոյ
ինչու կրկին քու կրօնքիդ դառնալով
այսչափ յուզմանց պատճառ եղար, և
թէ՞ հիմայ դու Խորամուհի մ'ես, թէ՞
Քրիստոնեայ»: Եւ պատասխանէ Ննի-
կի քաջատրտութեամբ. «Արկիւղն զիս
ակամայ Խորամ ըրած էր, բայց հիմայ
Հայ եմ և Հայ կ'ուզեմ մնալ. և այս
պատճառաւ ստիպեցի զՅովակիմը որ
զիս առնու փախցընէ»: Ղեկէթ փա-
շայն իւր ազտամտութիւնը և իւր
արդարասէր տէրութիւնը կամքը ի գործ
դնելով՝ հրաման կ'ընէ որ զՆնիկ իւր
ընտանեացը յանձնեն, և զՅովակիմ
ազատ թողուն:

Աւրբ Յովակիմ առաքելական Եկեղեցի
եկեղեցականութեան խնդիրը:

Երեսուցէ մի իւրաքանչիւր քրիստո-
նեայ ազգ ի բնէ անտի միշտ սեփական
նութեան յատուկ իրաւունք մի ունի: